

ההצעה להחלפת אורניום, לפיה איראן תקבל דלק לכור המחקר שלה בטהראן והסנקציות עליה יוקלו/יבוטלו בתמורה למסירת חלק מהאורניום שהעשירה בעצמה, שוב עומדת על הפרק. אם כך ייעשה, ואם ההעשרה לא תיפסק לחלוטין, יהיה זה פרס להתמדה ולעקשנות האיראנית. למעשה, זה יהיה שידור חוזר של תהליך מגוחך, שהחל ב-1 באוקטובר 2009 ולא השיג דבר.

רשמית, כמעט שלא ידוע דבר על הפרטים וההישגים של הסיבוב השני של השיחות שהתנהלו בזינווה בתחילת דצמבר 2010, מלבד הצהרות חסרות תוכן בדבר "שיחות ענייניות ומפורטות", וההסכמה להיפגש שוב בחודש הבא באיסטנבול. יש שמועות והשערות, כי האיחוד האירופי נוטה להסכים להעשרת אורניום באיראן, בתנאים מסוימים. יש לראות בכך התפתחות חמורה ומסוכנת מבחינת ההיבטים הטכניים, המשמעויות הפוליטיות, ההקשרים ההיסטוריים, ואולי בהיבט החמור מכולם - המדרון החלקלק שממנו לא תהיה דרך חזרה. ארצות הברית, כבעבר, משקיפה על התהליך מן הצד ואינה ששה להיות מעורבת בו יותר על המידה.

אם יותר לאיראן להמשיך להעשיר אורניום, הדבר יאפשר לה להשיג, לפתח, לבחון ולהפעיל מערכות צנטריפוגות חדישות ויעילות, וגם שיטות העשרה אחרות, אם תחפוץ בכך. הסכם שמסגרתו תותר לאיראן פעילות כזאת, יגביל בוודאי את אפשרויותיה וילווה בהסכמה איראנית לפיקוח מחמיר, אך ההיסטוריה מראה כי פיקוח כזה אינו חסין מהונאות. בנוסף, יהיה קשה לחשוף פעילויות העשרה בקנה מידה קטן. אם מאפשרים לאיראן להעשיר אורניום, הדבר יקנה לה את המיומנויות הטכנולוגיות ויציב אותה בעמדת זינוק טובה להפיק במהירות כמות משמעותית של אורניום מועשר באיכות צבאית, ולהשתמש בו לייצור ראשי קרב גרעיניים.

בהיבט הפוליטי, הסכמה להעשרת האורניום באיראן, ולא חשוב באילו תנאים, תהיה כניעה מוחלטת. החלטות הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א), החלטות מועצת הביטחון והסנקציות שהטילה, נבעו מסירובה של איראן לדרישה החד-משמעית להשעות את ההעשרה. אם תינתן לאיראן הזכות להעשיר אורניום, תתבטל העילה לסנקציות. זה יהיה ניצחון איראני סוחף. מה יקבל העולם בתמורה למהלך כזה? דחייה של הבלתי נמנע, אם לא יינקט כל צעד אחר למונעו.

ברור כי הסנקציות אינן פועלות בהתאם לציפיות וכי איראן ממשיכה בתוכניתה, בלא כל סימן של היחלשות. הדרך הלא-צבאית היחידה לאלץ את איראן להפסיק את פעילותה היא להגביר את הלחץ בצורה משמעותית: להפסיק את הסחר עמה, לבדדה מהעולם באיסורי כניסה והפסקת לימודי איראנים בחו"ל, וצעדים דומים נוספים.

בגלל התנגדות רוסיה וסין לא יהיה ניתן לאכוף צעדים אלה במועצת הביטחון. יש ליישם בעזרת מדינות המחזיקות בעמדות דומות. אבל זה רק חלק מהמשוואה. בלא איום צבאי מוחשי מצד ארה"ב ובעלות ברית אחרות, קטן הסיכוי שאיראן תיענה לדרישות. ההיסטוריה מראה, שהשתהות עלולה לגבות מחיר נורא, וחובה להימנע מכך.

מאז תחילת השיחות המשיכה איראן להעשיר אורניום בקצב קבוע, למרות כל הדיווחים האופטימיים בדבר עיכובים וכישלונות טכניים. הסכם החלפה יוצג, קרוב לוודאי, כניצחון לדיפלומטיה. אך זה יהיה ניצחון פירוס כי ההישג יהיה זניח לעומת המחיר הצפוי. הדבר מביא אותנו לתקדים הנורא של הסכם מינכן והפייסנות של הרודנות. ההסכם רק דחה את הבלתי נמנע, שהיה גרוע בהרבה מהמצב בלא הסכם.

האם פעולה צבאית תהיה חיונית, אם איראן תגיע לסף השגת היכולת הגרעינית הצבאית? אם ייכשלו הסנקציות החמורות ביותר, ואם האפשרות של איראן גרעינית תהיה ממש בלתי מקובלת על העולם, התשובה חיובית, למרות התוצאות הקשות האפשריות. נקווה שהדבר לא יגיע לידי כך.

ד"ר אסכולאי הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי, ועבד בעבר בוועדה לאנרגיה אטומית.

